

יצחק מרדכי הכהן רובין הר נוף ירושלים תובב"א

סדר קריאת המפטיר בשבת וביום טוב במנייני המרפסות

אותם המצטרפים למניינים במרפסות וכדומה, כאשר הבעל קורא עולה לכל העליות או שמספר העולים הוא מצומצם ואחד מהעולים עולה שוב למפטיר, מבואר בפוסקים שאין להם צורך בעליה נוספת למפטיר אלא העולה השביעי הוא יהיה המפטיר ויאמרו את הקדיש אחרי קריאת ההפטרה וברכותיה. ויש להבחין בזה בין קריאת התורה בשבת לבין קריאת התורה ביום טוב ובשבת חול המועד וכדלהלן.

עיי' בדברי השו"ע והרמ"א סי' רפ"ב ס"ה [שמקורם בדברי הריב"ש והאור זרוע], דהיות והטעם להא דחוזרים וקוראים כמה פסוקים למפטיר מבואר בגמ' מגילה דף כ"ג ע"א הוא מטעם כבוד התורה [שלא יאמרו שיש עליה לנביא כמו עליה לתורה], כל זה הוא כאשר העליה של המפטיר ניתנת לאדם שעדיין לא עלה, אבל אם יצטרך העולה השביעי לעלות שוב למפטיר [וכגון כשאין מי שיוודע לקרוא את ההפטרה חוץ ממנו], אזי עדיף שהעולה השביעי יעלה למפטיר והוא יהיה זה שקורא את ההפטרה [ולא יעלה עליה נוספת ויצטרך לברך שוב ברכת התורה פעמיים שלא לצורך], והטעם לכך הוא היות ונקטין לעיקר דמפטיר עולה למנין שבעה קרואים, אלא דבעלמא היכי שאפשר חיישינן לדעות שמפטיר אינו עולה למנין ז', ובכה"ג שהעולה שכבר עלה יצטרך לעלות שוב נקטין בעיקר דינא. ואת הקדיש יאמרו אחרי ברכות ההפטרה [כדי שלא יפסיקו בין הקריאה להפטרה, כיון שאם יפסיקו בקדיש, שוב יש לחוש שיאמרו שהעולה להפטיר עולה לנביא]. עיי' משנ"ב שם ס"ק כ"ט בשם מג"א ושי"א.

והנה באופן המצוי כהיום שישנם מקומות שהבעל קורא עולה לכל הקריאות, נמצא שהעולה השביעי יעלה עליה נוספת גם למפטיר, ועל פי דברי הפוסקים הנ"ל, אין צורך בעליה נוספת שלו למפטיר, אלא יעלה בעליה של שביעי למפטיר.

וה"ה כאשר ישנם מספר מצומצם של עולים שחוזרים ועולים שוב, ונמצא שאחד מאלו שכבר עלה יעלה למפטיר, אין טעם לעליה נוספת זו, ועדיף טפי שהשביעי יהיה גם המפטיר [דהאידינא שיש מי שקורא את ההפטרה, נמצא שכולם חשיבי כיודעים לקרוא].

דין זה נאמר בפוסקים לענין קריאת התורה בשבת, שבה כופלים את הפסוקים האחרונים לצורך מפטיר, ויש לעיין מה הדין ביום טוב כאשר ישנה קריאה של פסוקים נוספים מקורבנות היום, ויסוד קריאה זו אינו מדינא דגמרא אלא מתקנת הגאונים כמבואר בתוס' מגילה דף ל' ע"ב. והיינו שמוצאים ספר תורה נוסף וקוראים קריאה מיוחדת, ויש לעיין האם גם בכה"ג נאמרו דברי הריב"ש והאור זרוע הנ"ל [שהם מקור דברי השו"ע והרמ"א בסעיף זה] שכאשר אין עולה נוסף, יעלה המפטיר למנין הקרואים, והיינו שאת חמשת העליות שיש ביום טוב יחלקו באופן שארבעה עולים יקראו בסדר הקריאה של יו"ט [בחלוקה אחרת של פסוקים] והעולה החמישי הוא יהיה גם המפטיר, ויקרא את הפסוקים הנוספים של חובת היום, ויאמרו קדיש אחרי ברכות ההפטרה. או דילמא כיון שקריאה זו של חובת היום היא קריאה אחרת ואינה חזרה על הקריאה שכבר קראו, אין קפידיא במה שתהיה עליה נוספת עבור קריאה זו.

והנה עיי' בלבוש בסי' רפ"ב ס"ה בהג"ה, שביאר אמאי לא קוראים גם ביום טוב את הקריאה של המפטיר בתוך מנין הקרואים ושוב יחזרו לקרותה למפטיר כמו שנוהגים בשבת, וכתב וז"ל נ"ל שהטעם הוא שקריאת המוספין אינה חובה כל כך לחובת היום כמו פרשת השבוע, שהרי לא תיקנו לקרותם אלא כדי שיהיה הקב"ה מעלה על ישראל כאילו הקריבום לפניו, לכן לא תיקנו לקרותם אלא למפטיר שאינו קורא משום חובה אלא משום כבוד התורה.

נמצא מבואר בסדר הקריאה ביום טוב הוא בדוקא באופן זה שלא כוללים את קריאת המפטיר בתוך הקריאה המחוייבת, כיון שאינה חובה כמו הקריאה של יום טוב, אלא תוספת מאוחרת מהגאונים.

ולכן נראה שביום טוב או בשבת חול המועד אין לשנות מהסדר הרגיל, אלא יש לקרוא חמשה קרואים או שבעה קרואים ולומר קדיש לאחר הקריאה ולעלות שוב למפטיר לקריאת קורבנות היום.

העולה מהנ"ל - בענין סדר העליה למפטיר כאשר הבעל קורא עולה לכל הקריאות או כאשר יש מספר מצומצם של עולים שחוזרים ועולים שוב לעליות נוספות, יש להבחין בין שבת רגילה לבין יום טוב או שבת חול המועד. שבשבת רגילה יעלה השביעי למפטיר ויאמרו את הקדיש לאחר ברכות ההפטרה, וביום טוב ובשבת חול המועד שקריאת המפטיר היא קריאה שאינה חובה כמו הקריאה הרגילה אלא מתקנת הגאונים יעשו כסדר הרגיל בלי לשנות.

^א ואף שבהגהת אבן העזר ובהגהת חת"ס נקטו לומר את הקדיש לאחר השביעי וא"כ יאמרו את ההפטרה, מ"מ המושג"ב סתם כדעת המג"א ופמ"ג ועוד אחרונים. [ולענין תשעה באב שחרית עיי' בהגהת רע"א סי' תקנ"ט, ובהגהת חת"ס הנ"ל הוכיח מת"ב לנידו"ד, ועיי' במש"כ בענין ת"ב שחרית בקונטרס אם למקרא מהגר"ש דבליצקי זצ"ל אות ג' [נדפס בסוף ספר תיקון סופרים תוספת תיקון, להוכיח מהרבה פוסקים דלא נהגינן בזה כרע"א].